

Sygn. akt VII U 361/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 lipca 2016 r.

Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie VII Wydział Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSO Małgorzata Jarząbek

Protokolant: sekretarz sądowy Monika Bąk-Rokicka

po rozpoznaniu w dniu 07 lipca 2016 r. w Warszawie

sprawy M. A.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C.

o zwrot nienależnie wypłaconego świadczenia

na skutek odwołania M. A.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C.

z dnia 8 października 2015 roku, znak: (...)

- zmienia zaskarżoną decyzję w ten sposób, że stwierdza, iż M. A. nie jest zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od dnia 1 września 2015r. do dnia 30 września 2015r. w kwocie 1.786,44 (jeden tysiąc siedemset osiemdziesiąt sześć 44/100) złotych.

Sygn. akt VII U 361/15

UZASADNIENIE

W dniu 5 listopada 2015 r. **M. A.** wniosła za pośrednictwem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w C. odwołanie od decyzji ww. organu rentowego z dnia z dnia 8 października 2015 r., znak: (...), na mocy której organ ten zobowiązał M. A. do zwrotu nienależnie pobranej renty w kwocie 1.786,44 zł należnej L. O.. Odwołująca podniosła, że decyzja jest dla niej krzywdząca. Zaskarżonej decyzji odwołująca zarzuciła naruszenie przez organ rentowy z art. 138 ust. 6 pkt ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2013 r.

poz. 1440 z późn. zm.) poprzez nieuwzględnienie szczególnych okoliczności zaistniałych u odwołującej, uzasadniających odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

W uzasadnieniu odwołująca podała, że pozostawała w błędzie, uważając, iż świadczenie, które wpłynęło na konto wspólne odwołującej i L. O. obejmowało świadczenie należne za sierpień tj. ostatni miesiąc w którym L. O. żyła. Odwołująca jednocześnie podniosła, że wszystkie środki uzyskane z tytułu renty należnej L. O. zostały spożytkowane na budowę nagrobka ubezpieczonej.

W dalszej części odwołania odwołująca wskazała, że znajduje się w ciężkiej sytuacji majątkowej, jest jedynym żywicielem rodziny, utrzymującym chorego męża oraz trójkę dzieci, przy czym u jednego z dzieci stwierdzono niepełnosprawność.

W odpowiedzi na odwołanie z dnia 3 grudnia 2015 r., **Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C.** wniósł o jego oddalenie na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

Uzasadniając swoje stanowisko w sprawie organ rentowy wskazał, że ustanie prawa do świadczenia rentowego następuje z chwilą śmierci świadczeniobiorcy, a zatem świadczenia wypłacane za każdy następny okres są świadczeniami nienależnymi, podlegającymi obowiązkowi zwrotu, a obowiązana do zwrotu jest osoba, która je pobrała w tym wypadku. W niniejszej sprawie odwołująca jako osoba upoważniona do dysponowania sumami znajdującymi się na rachunku wspólnym dla niej i ubezpieczonej jest zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranej sumy. Organ rentowy podniósł również, iż zgodnie z art. 84 ust. 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, jeżeli osoba powiadomiła organ o zajściu okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń, a świadczenia dalej były wypłacane to kwoty te podlegają zwrotowi, ale bez odsetek za zwłokę. Nadto organ wskazał, że wiedzę o śmierci ubezpieczonej powziął w dniu 24 sierpnia 2015 roku, a świadczenia są wypłacane do 1 dnia każdego miesiąca, W świetle czego świadczenie wpłacone na rachunek należący wcześniej do ubezpieczonej w dniu 31 sierpnia 2015 roku było świadczeniem za wrzesień.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

M. A. w sierpniu 2015 r. oraz do chwili obecnej znajduje się w trudnej sytuacji życiowej. Odwołująca jest zatrudniona w Wydziale (...) Uniwersytetu (...). Jest jedynym żywicielem rodziny, ma na utrzymaniu męża oraz trójkę małoletnich dzieci w wieku 10, 6 i 2 lat. Mąż odwołującej, S. A., w związku z urazem w postaci zerwania ścięgna Achillesa lewego nie pracuje – od września 2015 r. posiada status osoby bezrobotnej z prawem do zasiłku w wysokości 831,10 zł brutto. Najmłodsza córka odwołującej, A. A. (2), ma orzeczenie o niepełnosprawności (odwołanie k. 2-3 a.s., dowód z przesłuchania M. A. k. 38-39 a.s., karta informacyjna leczenia szpitalnego k. 3-4 a.s., decyzje Prezydenta m. (...) W. ws. statusu S. A. jako osoby bezrobotnej k. 11 i 12-13 a.s., legitymacja osoby niepełnosprawnej k. 15-16 a.s.).

L. O., urodzona w dniu (...), była siostrą matki odwołującej. L. O. była niezamężna i bezdzietna, w ostatnich miesiącach przebywała w hospicjum (...) w K.. Odwołująca, jako najbliższa jej osoba, co tydzień przyjeżdżała do niej wraz z rodziną w celu sprawowania nad nią opieki oraz zapewnieniu towarzystwa rodziny w ostatnich chwilach życia. M. A. oraz L. O. miały wspólny rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy w (...) Banku (...) SA ((...) SA) (odwołanie k. 2-3 a.s., dowód z przesłuchania M. A. k. 38-39 a.s.).

L. O. miała przyznane prawo do emerytury od dnia 8 października 1996 r. i pobierała ją aż do śmierci. Wysokość świadczenia emerytalnego przysługującego L. O. była kilkakrotnie waloryzowana i przeliczana na jej wniosek. Na dzień 1 marca 2011 r. wysokość świadczenia emerytalnego L. O. do wypłaty wyniosła 1.608,69 zł (decyzja ZUS z 08.10.1996 r. k. 10v-11 a.r., decyzje ZUS w przedmiocie waloryzacji i przeliczenia wysokości emerytury – nieoznaczone kart a.r.).

W dniu 20 lipca 2015 r. L. O. złożyła do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w C. pisemną dyspozycję przekazywania całości przysługującego jej świadczenia emerytalnego od dnia 1 sierpnia 2015 r. na jej rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy prowadzony w (...) SA, wspólny z jej siostrzenicą M. A. (dyspozycja przekazywania świadczenia pieniężnego – nieoznaczona karta a.r.).

L. O. zmarła w dniu 21 sierpnia 2015 r. w K. (odpis skrócony aktu zgodny k. 5 a.s.).

W dniu 24 sierpnia 2014 r. (data prezentaty w ZUS) M. A. poinformowała Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w C. o śmierci L. O., przesyłając organowi rentowemu kopię odpisu skróconego aktu zgonu oraz legitymację emeryta-rencisty (nieoznaczona karta a.r.).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w C. w sierpniu 2015 r. wypłacił świadczenie emerytalne L. O. za wrzesień 2015 r. w kwocie

1.786,44 zł w drodze przelewu środków pieniężnych na rachunek bankowy L. O. w (...) SA. Środki pieniężne pochodzące ze wskazanego wyżej przelewu zostały pobrane przez M. A. i przeznaczone na koszty pogrzebu oraz pomnika L. O. (odwołanie k. 2-3 a.s., dowód z przesłuchania M. A. k. 38-39 a.s., faktury i rachunki w zw. z pogrzebem L. O. k. 6-10 i 14 a.s.).

Pismem z dnia 31 sierpnia 2015 r. organ rentowy zwrócił się do (...) Banku (...) SA z prośbą o zwrot kwoty świadczenia emerytalnego, wskazując, iż zostało ono nienależnie wypłacone ze względu na śmierć osoby uprawnionej do świadczenia. W odpowiedzi Bank poinformował organ rentowy o niemożności dokonania zwrotu nienależnego świadczenia oraz o fakcie współwłasności rachunku bankowego L. O. oraz M. A. (odwołanie k. 2-3 a.s., dowód z przesłuchania M. A. k. 38-39 a.s., pismo ZUS 31.08.2015 r. – nieoznaczona karta a.r.).

Decyzją z dnia 8 października 2015 roku organ rentowy na podstawie art. 138 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wezwał odwołującą się do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od 1 września 2015 r. do 30 września 2015 r. w kwocie 1.786,44 zł, przysługującego L. O., uzasadniając, iż odwołująca jest osobą nieuprawnioną do pobrania wskazanego świadczenia (skarżona decyzja ZUS z 08.10.2015 r. – nieoznaczona karta a.r.).

Sąd Okręgowy ustalił powyższy stan faktyczny na podstawie dokumentów załączonych do akt sprawy, w tym dokumentów znajdujących się w aktach organu rentowego, jak również na podstawie dowodu z przesłuchania odwołującej M. A.. Dowody zgromadzone w toku postępowania nie były kwestionowane przez strony, w szczególności organ rentowy.

Sąd dał wiarę w pełni zeznaniom M. A.. Treść zeznań ani postawa odwołującej w trakcie ich składania nie budziły zastrzeżeń co do ich wiarygodności. Sąd miał w tym względzie na uwadze fakt, że odwołująca w trakcie przesłuchania powołała się na informacje przedstawione w treści odwołania oraz pisma procesowego z dnia 15 marca 2016 r. (k. 31 i verte). Widniejące w pismach informacje w zakresie sprawowania opieki przez odwołującą nad L. O., sytuacji życiowej odwołującej oraz okoliczności dotyczących członków jej rodziny, jak również dotyczących dokonania przez organ rentowy przelewu świadczenia emerytalnego L. O. w sierpniu 2015 r. na rachunek bankowy uprawnionej i odwołującej oraz sposób rozporządzenia środkami pochodzącymi z tego przelewu przez odwołującą nie były kwestionowane przez organ rentowy, co w ocenie Sądu pozwalało na uwzględnienie tych informacji w charakterze dowodu z przesłuchania strony.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie M. A. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. z dnia 8.10.2015 r., znak: (...) było zasadne i skutkowało zmianą skarżonej decyzji.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że stosownie do dyspozycji art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1440 z późn. zm.) osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.

Z kolei w myśl art. 138 ust. 2 cytowanej ustawy za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się:

- 1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;
- 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Jednocześnie za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się również świadczenia wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu (ust. 3 art. 138 ustawy).

Podkreślenia wymaga również, iż zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem doktryny i orzecznictwa przyjmuje się, że organ rentowy może domagać się zwrotu nienależnie pobranego świadczenia tylko wówczas, gdy ubezpieczonemu można przypisać złą wolę. Wypłacenie świadczenia w sposób, na który nie miała wpływu wina świadczeniobiorcy, nie uzasadnia powstania po stronie osoby ubezpieczonej obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Nie każde bowiem przekazanie przez osobę wnioskującą o przyznanie świadczenia niewłaściwych danych skutkuje wobec niej zastosowaniem sankcji wynikającej z art. 84 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w postaci obowiązku zwrotu nienależnie pobranych świadczeń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 02 grudnia 2009 r., I UK 174/09).

Podstawą, na której ubezpieczona oparła swoje odwołanie jest przepis art. 138 ust. 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zgodnie z którym organ rentowy może odstąpić od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części, zmniejszyć wysokość potrąceń, ustaloną zgodnie z art. 140 ust. 4 pkt 1 lub zawiesić dokonywanie tych potrąceń na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności. Odwołująca wskazuje, że w jej przypadku wystąpiły szczególnie okoliczności, na które składa się ciężka sytuacja materialna rodziny związana z niepełnosprawnością męża i najmłodszego dziecka oraz wysokie koszty pochówku, na pokrycie których zostało przeznaczone sporne świadczenie. Zgodnie z uzasadnieniem wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie w sprawie o sygn. akt III AUa 1231/13, który Sąd Okręgowy w całości podziela, „Jeśli chodzi o kwestię odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, to jego podstawę stanowi art. 138 ust. 6 u.e.r.f.u.s., a adresatem tego przepisu jest organ rentowy, który może dokonać takiego odstąpienia. Wprawdzie ta decyzja także podlega kontroli sądu, jednak w pierwszym rzędzie wypowiedzieć się w tym względzie winien ZUS, a dopiero jego decyzja może być kwestionowana w formie odwołania. Wystąpienie szczególnych okoliczności wymaga oceny organu rentowego, który prowadzi w tym zakresie stosowne postępowanie wyjaśniające. Wskazane okoliczności nie mogą być przedmiotem ustaleń sądu w sprawie, w której ubezpieczony kwestionuje obowiązek zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, lecz dopiero w postępowaniu prowadzącym do wykonania decyzji zobowiązującej do zwrotu.” A zatem w świetle przytoczonego orzeczenia na organie rentowym ciąży obowiązek zbadania zaistnienia przesłanek, mogących stanowić szczególnie uzasadnione przypadki, pozwalające na odstąpienie od wezwania do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Przytoczone szczególnie uzasadnione okoliczności o których mowa w art 138 ust. 6 ustawy zostały określone w wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 5 marca 2013 roku ws. o sygn. III AUa 1228/12. Zdaniem Sądu Apelacyjnego „stosownie do art. 138 ust. 6 u.e.r.f.u.s. istnieje możliwość odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, w sytuacji gdy "zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności". Przepis ten ma charakter ochronny - jego celem jest

w szczególności zabezpieczenie zobowiązanych do spłaty należności przypadających na rzecz organu rentowego przed pozbawieniem ich wskutek powyższego możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. Ponadto przepis ten ma charakter wyjątkowy. Jeżeli doszło już do nienależnego pobrania świadczeń i przez to zubożenia środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a osoba, która świadczenie nienależnie pobrała, ma obowiązek jego zwrotu, to tylko z wyjątkowych powodów ("szczególnie uzasadnione okoliczności"), jest możliwe odstąpienie od żądania zwrotu. Wśród okoliczności uzasadniających zastosowanie art. 138 ust. 6 ustawy wymienić można przykładowo brak majątku, z którego możliwe byłoby dochodzenie od osoby zobowiązanej zwrotu świadczeń; ustalenie, że w przypadku zwrotu świadczeń osoba zobowiązana lub osoby pozostające na jej utrzymaniu zostałyby pozbawione niezbędnych środków utrzymania; ciężką chorobę powodującą niezdolność do pracy/niepełnosprawność osoby zobowiązanej, członka jej rodziny lub innej osoby pozostającej na jej utrzymaniu; wiek osoby zobowiązanej; zdarzenia losowe (kradzież, wypadek, pożar, powódź, inne klęski żywiołowe) powodujące szczególne trudności

w sytuacji materialnej osoby zobowiązanej.

W ocenie Sądu, w niniejszej sprawie zachodziły szczególnie uzasadnione okoliczności, o których mowa powyżej. Odwołująca faktycznie wykazała ciężką sytuację rodzinną. Jest ona jedynym żywicielem rodziny, gdyż jako jedyna pozostaje w zatrudnieniu i osiąga relatywnie niewysoki dochód. Mąż odwołującej jest osobą bezrobotną o orzeczonym stopniu niepełnosprawności, a charakter doznanego urazu (zerwane ścięgno Achillesa), uwzględniając zasady doświadczenia życiowego daje podstawy do uznania, że występuje u niego ograniczona sprawność fizyczna nie pozostająca bez wpływu na potencjalne zatrudnienie. Odwołująca ma na utrzymaniu również trójkę dzieci, z czego jedno najmłodsze z nich jest osobą niepełnosprawną.

Ponadto Sąd podzielił stanowisko odwołującej, zgodnie z którym dokonanie przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych przelewu środków pieniężnych stanowiących świadczenie emerytalne przysługujące L. O. za wrzesień 2015 r. mogło wprowadzić ją w błąd co do okresu, za który to świadczenie przysługuje. Wypłacenie świadczenia przez organ rentowy po 7 dniach od otrzymania przez organ rentowy informacji o śmierci uprawnionej mogło zostać potraktowane przez odwołującą jako wypłata świadczenia należnego L. O.. Okoliczność ta, zdaniem Sądu, nie może prowadzić do przypisania odwołującej złej woli, w szczególności mając na uwadze fakt, że rozporządzenie środkami pieniężnymi zostało dokonane w celu uczczenia zmarłego członka rodziny poprzez budowę pomnika.

Sąd wskazuje, iż wniosek o odrzucenie odwołania organu rentowego był bezzasadny. Odwołująca zmieściła się w terminie miesięcznym, składając odwołanie do Sadu za pośrednictwem organu rentowego. Odwołującej doręczono decyzję z dniem 16 października 2015 roku, a odwołanie zostało wniesione za pośrednictwem operatora pocztowego w 2 listopada 2015 roku.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy uznał, że zachodzą szczególne okoliczności, o których mowa w art. 138 ust. 6 ustawy emerytalnej, uzasadniające odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranej kwoty świadczenia. Z tej też przyczyny Sąd zmienił zaskarżoną decyzję na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. i orzekł jak w sentencji wyroku.

ZARZĄDZENIE

(...)

K.S.